

Loftbod från Nitten, Grangärde socken

Dendrokronologisk undersökning

av Torbjörn Axelson, juni/juli 2011

Den 21 juni 2011 tog jag med tillväxtborr sju prov för dendrokronologisk datering i Loftboden från Nittens finnhemman ([60° 5' 11" N, 14° 44' 6" E](#)) nu på Grangärde hembygdsgård, [60° 13' 8.8" N, 14° 58' 9.3" E](#). Alla prov togs i mellanväggen (vägg E) på nedre våningen, E4-E10. Redan vid provtagningsstillfället var det uppenbart att byggnaden är komplicerad och består av timmer med skiftande karaktär, och någon tillfredställande datering kunde inte nås. Den 13 juli återvände jag därför och tog ytterligare sju prov: två i de grova golvtaktiljorna med insektsgångar, fyra i de hellånga stockarna på övre plan och ett i en takås. Med de nya proverna kan det konstateras att boden i huvudsak är byggd av timmer fällt vintern 1800/1801, och då fått sin nuvarande form, men att även återanvänt timmer har använts. Timret från 1801 är av både tall (3 st) och gran (5 st inklusive en ås). Alla undersökta stockar i C-väggen (hellånga på baksidan, övre plan) tillhör denna grupp. Bland övriga väggstimmerstockar urskiljes minst två grupper:

1. E5, med yttersta ring från 1764. Att denna stock avviker är redan tydligt vid en ganska ytlig granskning. Splintveden är obetydligt blånad.
2. E4 och E7, med yttersta ring för E7 på 1781. E4 var tynande och yttersta ring 1779 eller några år senare och därför sannolikt jämgammal med E7.
3. E6 är mycket osäker. Det är möjligt att den är från 1864, men korrelationsvärdet är för svagt för att möjliggöra någon säker datering.

Plankorna som utgör mellangolv

Boden har, åtminstone i den högra delen ett mellangolv av plankor som har delvis imponerande dimensioner. En del av dem har dessutom insektsgnag på vankanterna, som ger viss ytterligare information om verkets historia. Prov togs ut två av de tio plankorna, som är orienterade i husets tvärriktning. Båda kan dateras.

Planka 10 (närmast mellanväggen): Yttersta ring från ca 1755. Efter ca 1704 är korrelationen mot referenserna mycket dålig, och ett antal osynliga ringar torde vara för handen. Tidigaste möjliga datering är 1753. Denna plankan har en grånad, något väderbiten yta även på den bilade ytan vilket den har den gemensamt med väggstock E5 (den avvikande stocken med yttersta ring från 1764). Det kan därför kanske vara rimligt att anta att denna plankan har ingått i samma byggnad som E5? Längden på de båda passar också ihop. Det är troligt att det är fråga om en tortrtall (eller vindfälla) eftersom den hunnit få ett omfattande angrepp av någon större barkborre (skarptandad *Ips acuminatus* eller möjligen tolv tandad *Ips sexdentatus*?¹). Tallen stod i så fall torr i knappt tio år, vilket förefaller rimligt.

Yttersta årsring är för den mycket breda plankan, tredje från mellanväggen är 1726. Även denna uppvisar några mindre insektsgnag, dels av någon liten barkborre, eventuellt fyrtandad, *Pityogenes quadridens*, men också av blåhjon *Callidium violaceum*. Blåhjon angriper nästan bara trä som ligger obarkat under tak.² I detta fall kan man se att angreppet skett före bilningen av stocken av vilket man bör kunna dra slutsatsen att den vid första användningen torde ha varit en inte alltför välbarkad halvrund klova (eller bara grovt avplanad), antagligen i ett golv, där undersidan inte syntes. Blåhjonangreppet sträcker sig bara över den understa delen av plankans sida, och inte på den del som legat intill nästa tilja, och därför säkert varit barkad hela tiden. Om det är en tortrtall, så har den nog inte stått särskilt länge innan den användes, och säkert inte så länge som till 1764 (38 år). Den indikerar därför tidigare byggnadsaktivitet vid gården antagligen ca 1727-1730.

Loftbod från Nitten byggd av olivåldrigt timmer ca 1801.

Insektsgnag (Skarptandad barkborre?) på innetaktilja av tortrtall som dog ca 1755. Gångarna är ca 2 mm breda

Noter

1. De yttersta 6 mm i borrhölet är något blånat, vilket tillsammans med gångarnas bredd och utseende kan tala för någon av dessa arter. Eftersom så lite av vankanten är bevarad är det svårt att få en riktig uppfattning av modergångarnas riktning. Stocken smalnar av i ena änden, vilket tyder på att det inte är fråga om en rotstock, och i så fall är det troligare den skarptandade, som föredrar tunn tallbark. Jfr Ehnström 2002 s. 389, 390
2. Ehnström, B. & al.: *Insektsgnag i bark och ved*, ArtDatabanken SLU 2002, s. 275

Denna och andra dendrokronologiska studier av T. Axelson återfinns på [www.taxelson.se/dendro/obj/](http://taxelson.se/dendro/obj/)

GRHEpi 1	Svalbod fr Nittten, nu Grangärde hbg	PISY
GRHEpi 2	Sweden Pinus sylvestris 300m 6005N1444E	1529 1800
GRHEpi 3	T. Axelson	
GRHEpi	### Current location: 60°13'8.8"N, 14°58'9.3"E	
GRHE1a	1529 121	
GRHE1a	1530 101 91 79 98 97 97 47 48 56 115	
GRHE1a	1540 83 139 107 94 85 103 107 100 103 112	
GRHE1a	1550 103 93 88 81 73 91 72 67 74 94	
GRHE1a	1560 77 114 103 106 104 89 86 89 72 60	
GRHE1a	1570 67 51 44 44 41 32 34 43 36 35	
GRHE1a	1580 32 31 29 25 26 26 24 20 17 -999	
GRHE1a	1590 -999 -999 -999 -999 -999 -999 -999 -999 -999 -999	
GRHE1a	1600 -999 -999 -999 -999 -999 -999 -999 -999 -999 -999	
GRHE1a	1610 9 13 13 16 22 14 14 15 14 13	
GRHE1a	1620 20 23 18 21 19 19 21 26 21 25	
GRHE1a	1630 23 27 22 24 39 37 28 21 13 17	
GRHE1a	1640 17 18 19 24 20 25 15 23 25 26	
GRHE1a	1650 21 18 16 25 18 20 23 9 13 12	
GRHE1a	1660 17 19 23 19 24 22 16 15 31 29	
GRHE1a	1670 34 23 30 31 14 13 25 26 30 29	
GRHE1a	1680 24 46 44 45 31 27 31 34 30 28	
GRHE1a	1690 34 39 37 32 38 29 29 29 34 23	
GRHE1a	1700 33 30 39 40 44 37 31 31 20 7	
GRHE1a	1710 19 21 23 24 21 31 21 22 17 15	
GRHE1a	1720 26 23 22 21 22 30 17 34 35 39	

GRHE1a	1730	31	33	36	30	35	25	24	34	33	19
GRHE1a	1740	14	11	22	14	17	18	18	26	24	25
GRHE1a	1750	41	35	46	55	44	35	24	26	24	39
GRHE1a	1760	38	32	30	32	44	32	24	23	20	15
GRHE1a	1770	8	9	12	10	10	12	13	14	18	19
GRHE1a	1780	999									
GRHE1a	#### E4, (vk)	tynande									
GRHE2a	1662	334	270	274	279	215	168	166	131		
GRHE2a	1670	138	126	137	126	99	98	130	110	122	113
GRHE2a	1680	160	212	218	169	177	152	160	123	113	127
GRHE2a	1690	135	174	157	143	168	127	112	102	85	92
GRHE2a	1700	111	84	123	115	88	93	68	67	55	47
GRHE2a	1710	71	64	66	72	68	70	62	59	66	57
GRHE2a	1720	60	51	57	59	58	60	48	59	66	73
GRHE2a	1730	57	65	48	39	39	25	24	23	25	25
GRHE2a	1740	25	15	19	18	25	32	42	43	67	52
GRHE2a	1750	47	60	62	81	56	59	43	37	36	48
GRHE2a	1760	37	42	39	38	43	999				
GRHE2a	#### E5. (stocken ser avvikande ut)	Vk. svagt blånad splint									
GRHE4a	1694	289	238	153	136	176	167				
GRHE4a	1700	158	139	186	161	154	162	229	175	141	116
GRHE4a	1710	112	99	102	115	134	176	167	159	126	126
GRHE4a	1720	134	114	137	112	138	125	123	126	117	114
GRHE4a	1730	119	108	139	74	71	61	49	44	41	31
GRHE4a	1740	41	40	57	89	87	83	84	107	124	101
GRHE4a	1750	164	181	191	162	156	138	118	119	88	87
GRHE4a	1760	83	95	86	104	92	106	113	97	75	97
GRHE4a	1770	78	54	60	55	47	51	70	74	74	89
GRHE4a	1780	91	73	999							
GRHE4a	#### E7, vk										
GRHE7a	1716	146	121	101	100						
GRHE7a	1720	127	107	122	132	109	150	159	156	165	132
GRHE7a	1730	107	108	158	119	100	71	86	112	132	91
GRHE7a	1740	83	57	93	91	115	128	82	81	105	99
GRHE7a	1750	120	119	151	168	142	167	124	139	92	125
GRHE7a	1760	93	101	102	104	118	96	154	120	109	90
GRHE7a	1770	77	73	136	114	86	82	110	126	109	131
GRHE7a	1780	93	90	111	121	128	121	94	89	93	76
GRHE7a	1790	63	120	138	106	136	104	93	103	89	109
GRHE7a	1800	999									
GRHE7a	#### E10, ej vk, +>0										
GRHE8a	1540	149	189	165	132	154	149	180	160	150	134
GRHE8a	1550	147	124	154	146	118	115	102	116	124	147
GRHE8a	1560	126	115	99	106	113	99	85	96	74	83
GRHE8a	1570	98	75	70	74	76	102	90	74	72	68
GRHE8a	1580	57	54	72	67	73	82	63	59	40	27
GRHE8a	1590	38	50	40	36	40	43	37	41	35	39
GRHE8a	1600	51	37	38	43	48	39	44	35	42	33
GRHE8a	1610	52	60	53	60	48	35	43	44	41	39
GRHE8a	1620	42	43	35	39	39	45	38	44	35	42
GRHE8a	1630	45	32	33	25	34	35	30	34	25	33
GRHE8a	1640	36	33	26	26	31	36	45	51	52	47
GRHE8a	1650	28	26	39	46	49	53	36	31	36	26
GRHE8a	1660	37	49	48	46	52	45	38	37	42	42
GRHE8a	1670	51	34	38	26	8	12	25	28	29	36
GRHE8a	1680	24	31	28	30	22	30	36	32	30	25
GRHE8a	1690	33	32	34	26	35	23	16	28	25	34
GRHE8a	1700	45	33	30	-999	-999	34	27	21	23	16
GRHE8a	1710	26	24	27	31	26	21	21	27	23	23
GRHE8a	1720	21	14	21	27	22	17	20	19	24	22
GRHE8a	1730	21	14	20	18	22	21	22	13	12	19
GRHE8a	1740	11	14	17	20	18	16	5	16	18	13
GRHE8a	1750	11	17	16	18	18	21	999			
GRHE8a	#### golv/taktilja #10 fr B / #1 fr E (första före). Ringar efter ca 1702 kan vara feldaterade. ytved ngt blånad										
GRHE9a	1537	286	256	294							
GRHE9a	1540	213	284	229	210	257	263	250	235	189	171
GRHE9a	1550	156	162	176	183	189	223	181	161	242	265
GRHE9a	1560	193	214	187	168	175	131	123	151	103	149
GRHE9a	1570	171	147	172	169	182	184	159	118	109	125
GRHE9a	1580	102	122	120	148	175	174	127	123	92	108
GRHE9a	1590	91	69	65	74	85	97	108	101	66	101
GRHE9a	1600	110	78	100	107	104	125	134	112	107	104
GRHE9a	1610	134	139	135	160	143	79	78	110	105	102
GRHE9a	1620	144	114	73	123	104	139	121	130	129	166
GRHE9a	1630	99	91	98	73	92	79	60	61	44	28
GRHE9a	1640	31	47	33	53	66	70	75	75	73	74
GRHE9a	1650	53	48	61	75	90	125	105	82	70	68
GRHE9a	1660	95	99	97	83	74	79	65	55	66	63
GRHE9a	1670	66	56	65	55	20	29	64	58	68	74
GRHE9a	1680	57	50	46	42	42	52	56	44	51	74
GRHE9a	1690	61	55	55	53	57	41	30	50	44	52
GRHE9a	1700	51	50	69	63	48	32	35	44	30	27
GRHE9a	1710	40	45	49	37	49	57	36	36	20	29
GRHE9a	1720	49	43	41	37	47	40	49	999		
GRHE9a	#### vk. tak/golvtilja #8 fr B, #3 fr E										
GRHE11a	1700	295	205	240	253	221	230	235	197	167	132
GRHE11a	1710	136	129	106	101	167	193	186	144	106	94
GRHE11a	1720	122	117	128	155	121	133	86	101	97	82
GRHE11a	1730	108	102	119	84	68	44	46	43	58	40
GRHE11a	1740	38	25	41	35	31	31	38	33	44	50
GRHE11a	1750	113	118	110	87	75	59	42	40	46	63
GRHE11a	1760	68	69	66	69	77	70	81	73	59	39
GRHE11a	1770	34	32	34	34	38	33	48	39	40	42
GRHE11a	1780	49	36	44	54	61	54	47	41	38	36
GRHE11a	1790	25	36	49	58	48	15	14	16	18	20
GRHE11a	1800	14	999								
GRHE11a	#### C15, vk, tynande										
GRHE13a	1716	300	213	172	140						
GRHE13a	1720	201	163	177	221	188	172	118	133	175	191
GRHE13a	1730	197	189	164	171	154	133	80	107	160	103
GRHE13a	1740	60	30	61	54	70	63	51	63	54	61
GRHE13a	1750	76	93	96	103	91	103	79	78	96	97
GRHE13a	1760	88	70	54	71	82	78	82	65	68	66
GRHE13a	1770	46	38	74	64	44	55	71	74	97	78
GRHE13a	1780	50	47	54	37	44	54	51	48	47	29
GRHE13a	1790	37	58	44	38	43	32	19	22	999	
GRHE13a	#### C18, vk? (något tynande)										
GRHEpc	1	Svalbod fr Nittten, nu Grangårde hbg									
GRHEpc	2	Sweden Picea abies 300m 6005N1444E 1666 1800									
GRHEpc	3	T. Axelsson									
GRHEpc	####	Current location: 60°13'8.8"N, 14°58'9.3"E									
GRHE5a	1666	55	40	42	51						
GRHE5a	1670	57	53	62	67	60	53	39	36	44	46
GRHE5a	1680	41	67	58	59	51	49	64	59	59	54
GRHE5a	1690	39	47	38	32	34	43	41	55	61	41
GRHE5a	1700	42	38	33	35	25	15	23	23	25	24
GRHE5a	1710	20	20	22	20	17	13	20	31	31	36
GRHE5a	1720	24	32	28	25	26	36	35	79	126	116
GRHE5a	1730	92	94	131	121	158	168	167	197	237	204
GRHE5a	1740	167	89	145	147	130	146	137	126	134	112
GRHE5a	1750	103	91	120	108	137	161	119	89	96	78
GRHE5a	1760	62	49	59	55	46	74	79	75	89	83
GRHE5a	1770	67	55	66	61	55	58	49	55	48	40
GRHE5a	1780	46	43	38	48	45	45	44	41	46	31

```

GRHE5a 1790 22 25 29 30 28 27 20 29 21 22
GRHE5a 1800 18 999
GRHE5a ##### E8, vk, PCAB
GRHE6a 1714 192 202 184 215 213 190
GRHE6a 1720 169 154 201 186 151 188 168 153 195 182
GRHE6a 1730 189 169 192 158 176 145 149 169 177 151
GRHE6a 1740 138 116 114 104 87 89 100 127 94 105
GRHE6a 1750 106 92 103 93 121 127 84 76 90 76
GRHE6a 1760 58 46 62 57 38 47 59 52 70 70
GRHE6a 1770 77 66 79 60 68 77 55 78 82 66
GRHE6a 1780 62 65 53 76 55 58 47 48 51 46
GRHE6a 1790 35 48 53 65 67 56 42 66 52 51
GRHE6a 1800 47 999
GRHE6a ##### E9, vk, PCAB
GRHE10a 1724 315 356 305 298 273 222
GRHE10a 1730 242 189 218 168 164 146 120 134 160 116
GRHE10a 1740 112 93 98 98 88 105 93 99 87 75
GRHE10a 1750 58 73 74 100 109 93 83 67 77 66
GRHE10a 1760 76 86 112 90 71 99 92 93 95 80
GRHE10a 1770 68 64 87 81 67 66 82 78 77 67
GRHE10a 1780 62 59 67 83 57 52 59 50 50 36
GRHE10a 1790 29 36 29 29 29 34 35 45 42 36
GRHE10a 1800 34 999
GRHE10a ##### C13, vk, pcab
GRHE12a 1713 151 150 179 207 206 198 179
GRHE12a 1720 182 163 229 215 190 219 105 90 132 90
GRHE12a 1730 132 102 107 98 94 83 63 82 99 92
GRHE12a 1740 58 41 52 56 45 57 56 65 65 53
GRHE12a 1750 78 66 86 84 105 125 102 97 102 76
GRHE12a 1760 76 102 132 138 74 92 104 91 107 73
GRHE12a 1770 62 64 86 71 76 69 83 113 85 92
GRHE12a 1780 77 71 84 113 88 73 74 64 59 49
GRHE12a 1790 64 62 72 69 68 52 44 40 42 43
GRHE12a 1800 58 999
GRHE12a ##### C16, vk? (flaga), PCAB
GRHE14a 1757 196 187 153
GRHE14a 1760 141 150 205 161 138 193 189 146 147 132
GRHE14a 1770 126 119 144 134 145 151 164 192 154 121
GRHE14a 1780 113 113 96 114 112 105 82 68 80 64
GRHE14a 1790 68 64 68 79 89 89 87 83 71 69
GRHE14a 1800 78 999
GRHE14a ##### As mot vägg C, vk, pcab

GRHEpi 1 Svalbod fr Nittten, nu Grangärde hbg PISY
GRHEpi 2 Sweden Pinus sylvestris 300m 6005N1444E 7928 8000
GRHEpi 3 T. Axelson
Current location: 60°13'8.8"N, 14°58'9.3"E
GRHE3a 7928 287 316
GRHE3a 7930 290 286 255 268 319 266 217 175 192 168
GRHE3a 7940 181 163 168 209 159 185 121 164 175 220
GRHE3a 7950 233 291 255 231 208 114 94 105 131 100
GRHE3a 7960 110 75 111 115 151 111 118 116 113 118
GRHE3a 7970 148 38 75 56 46 73 67 65 82 104
GRHE3a 7980 76 67 56 52 95 84 140 121 101 42
GRHE3a 7990 85 55 64 45 72 61 61 72 74 30
GRHE3a 8000 37 999
GRHE3a ##### E6, vk (undated, possibly 1864)

```